
Bab Pertama

Pendahuluan

BAB PERTAMA

PENDAHULUAN

1.1 PENGENALAN

Pengajian Syariah mempunyai sejarah yang panjang dan telah berkembang seiring dengan kebangkitan Islam itu sendiri. Tanggungjawab untuk melahirkan warga Islam yang berkualiti tinggi, beriman, berilmu, beramal dan berakhlak mulia berdasarkan kayu ukur yang diperakui oleh syarak, adalah merupakan agenda utama syariah itu sendiri yang telah dinyatakan secara langsung dalam lima ayat pertama surah al-‘Alaq.¹

Bagi menjamin kesesuaian syariah sebagai satu sistem hidup yang komprehensif, paling adil dan terbaik; pelbagai perancangan, usaha, penekanan dan orientasi telah direncana serta dilaksanakan dari masa ke semasa untuk meletakkan syariah itu sendiri sebagai batu asas bagi memenuhi segala permintaan sekarang dan keperluan masa akan datang. Menurut Abdul Jalil Borham, tradisi dan metodologi pengajian syariah pada hari ini seharusnya bersifat *‘futuristic’* dan mampu untuk menangani kemelut sistem yang serba kompleks dan tidak harus terpengaruh dalam batasan peranan konvensional semata.² Proses pemodenan serta globalisasi yang berlaku dalam semua aspek kehidupan pada hari ini menyebabkan umat Islam seakan dipaksa

¹ Zainudin Jaafar (2000), *Spektrum Pemikiran Islam*. Selangor: Kolej Islam Darul Ehsan Sdn. Bhd., h. 68.

² Abdul Jalil Borham (1999), “Fiqh Malaysia dan Cabaran Era Siber” (Kertas Kerja Seminar Hukum Islam Semasa II Peringkat Kebangsaan 1999 di Jabatan Fiqh dan Usul, Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya, 23-24 Jun 1999), h. 1.

dan terpaksa untuk berdepan dengan realiti yang serba mencabar.³ Kesemua ini memerlukan kepada pembinaan epistemologi ilmu Islam dan institusi yang mendukung dan mengembangkan pelbagai disiplin keilmuan yang sepadu sifatnya.⁴ Rentetan daripada ini, pelbagai pusat pengajian tinggi awam dan swasta yang menawarkan pengajian syariah telah ditubuhkan sebagai hasil langkah proaktif golongan intelektual Islam dan kerajaan di dalam menangani kehendak dan keperluan semasa.⁵ Antara institusi-institusi tersebut ialah, Universiti Malaya (UM), Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), Universiti Islam Antarabangsa Malaysia (UIAM), Kolej Universiti Islam Malaysia (KUIM),⁶ Kolej Agama Sultan Zainal Abidin (KUSZA), Kolej Islam Darul Ehsan (KISDAR), Kolej Universiti Teknologi Islam (UNITI), Institut Teknologi Ibnu Sina (INTIS)⁷ dan lain-lain lagi.

Universiti Islam Antarabangsa Malaysia adalah merupakan satu-satunya universiti yang menjadikan Islam dan '*islamisasi ilmu*' sebagai teras di dalam kesemua disiplin pengajian yang ditawarkan.⁸ Faktor ini telah mendorong penulis untuk menjalankan penyelidikan berkaitan terhadap institusi tersebut agar dapat dimanfaatkan bersama dalam usaha untuk meningkatkan kualiti graduan pengajian syariah secara khusus dan umat Islam secara umumnya.

³ *Ibid.*, h. 6.

⁴ *Ibid.*, h. 7.

⁵ Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), "Konsep dan Halatuj Pendidikan Tinggi Islam Awam dan Swasta di Malaysia" (Kertas Kerja Seminar Islam Di Pusat-Pusat Pengajian Tinggi Asean ke-3 di Kolej Islam Melaka, 5-7 November 2001), h. 5-6.

⁶ Haji Marzuki Haji Mahmood (2003), "Keberkesanan dan Sambutan Masyarakat Terhadap Pengajian Islam di Institusi Pengajian Tinggi" dalam Suzalie Mohamad, *Memahami Isu-Isu Pendidikan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia, h. 182.

⁷ Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), *op.cit.*, h. 3.

⁸ Lihat M. Kamal Hassan (2001), *Intellectual Discourse At The End Of The 2nd Millennium: Concerns Of A Muslim-Malay CEO*. Kuala Lumpur: IIUM Press, h. 58-62.

1.2 LATAR BELAKANG MASALAH KAJIAN

Penerapan pengajian syariah yang dijalankan di Malaysia bukanlah merupakan satu usaha baru. Ianya telah bermula dengan proses Islamisasi pada abad ke 14 Masihi iaitu sebaik sahaja Islam disebarkan di Tanah Melayu.⁹ Operasi pengajian syariah yang lebih menjurus kepada pengajian ilmu-ilmu Islam pada peringkat awal ini telah berjalan dalam bentuk informal dan belum mempunyai institusi khusus.¹⁰ Pengajian ilmu-ilmu Islam secara lebih formal terbentuk melalui penubuhan institusi khusus yang bermula pada abad ke 19 Masihi apabila terbentuknya sistem pengajian pondok terutamanya di negeri-negeri Kelantan, Kedah dan Terengganu.¹¹ Walau bagaimanapun, ia akhirnya terperangkap dalam kerangka fardu 'ain dan fardu kifayah yang sempit akibat diabaikan oleh pemerintah dan tidak diberi peluang menyediakan tenaga manusia bagi kegunaan semasa kecuali dalam bidang keagamaan dalam konsepnya yang sempit.¹²

Pengajian ilmu-ilmu Islam yang bersifat lebih liberal telah berlaku pada awal tahun 50-an. Subjek-subjek agama pada ketika itu dijadikan sebahagian daripada kurikulum pendidikan di samping mata pelajaran moden seperti matematik, geografi, sejarah dan sebagainya yang kebiasaannya diajar di sekolah-sekolah bukan agama.¹³ Melalui Penyata Razak 1956, Ordinan Pelajaran 1957, Penyata Rahman Talib 1960 dan Akta Pelajaran 1961, ilmu-ilmu akademik telah diajar bersama-sama dengan

⁹ Abdullah Jusuh (1990), *Pengenalan Tamadun Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 4.

¹⁰ Zainudin Jaafar (2003), "Matlamat dan Peranan Penubuhan Institusi Pengajian Tinggi Islam" dalam Suzalie Mohamad, *Memahami Isu-Isu Pendidikan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia, h. 138.

¹¹ Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), *op.cit.*, h. 1.

¹² Ibid.

¹³ Ibid.

ilmu-ilmu agama¹⁴ dan struktur kurikulum serta sukatan pelajarannya juga telah disemak, dan diubahsuai dari masa ke semasa.¹⁵

Penubuhan Kolej Islam Malaya pada tahun 1955 adalah merupakan titik tolak kepada penubuhan institusi pengajian tinggi Islam lain di negara ini.¹⁶ Pada tahun 1959, Jabatan Pengajian Islam di Fakulti Sastera Universiti Malaya telah ditubuhkan dan seterusnya Pusat Pengajian Tinggi Islam Kelantan, Nilam Puri pada Oktober 1965 yang kemudiannya diserapkan ke Universiti Malaya sebagai Akademi Islam pada April 1981.¹⁷ Bidang pengajian Islam ini terus berkembang dengan tertubuhnya Fakulti Pengajian Islam, Universiti Kebangsaan Malaysia pada Mei 1970, Universiti Islam Antarabangsa Malaysia pada tahun 1983 dan Kolej Universiti Islam Malaysia pada tahun 2000.¹⁸ Era kebangkitan dan kesedaran masyarakat terhadap Islam juga seterusnya telah menjadi bertambah jelas dengan penubuhan pelbagai kolej swasta yang menawarkan program-program Pengajian Islam.¹⁹

Walaupun terdapat banyak institusi-institusi pengajian tinggi sama ada awam mahupun swasta yang menawarkan pelbagai program pengajian ilmu-ilmu Islam, namun sering kali terdengar dakwaan-dakwaan yang mengatakan bahawa lulusan pengajian Islam adalah tidak berkualiti, tidak profesional, tidak terbuka kepada

¹⁴ Ghazali Darusalam (2001), *Pedagogi Pendidikan Islam*. Selangor: Utusan Publications and Distributors Sdn. Bhd., h. 108-109.

¹⁵ Hj. Abdullah Ishak (1995), *Pendidikan Islam dan Pengaruhnya di Malaysia*. Selangor: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 165-166.

¹⁶ Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), *op.cit.*, h. 2.

¹⁷ Abdullah @ Alwi bin Haji Hassan (1993), "Pendidikan Islam di Universiti Malaya", dalam Ismail Ab. Rahman (et al), *Isu-isu Pendidikan Islam di Malaysia: Cabaran dan Harapan*. Kuala Terengganu: Percetakan Yayasan Islam Terengganu, h. 106.

¹⁸ Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), *op.cit.*, h. 2.

¹⁹ Ibid.

pandangan luar, tidak kompetitif dan sebagainya.²⁰ Hal ini menurut Dr. Wan Salim Wan Mohd. Nor berpunca daripada masalah yang terdapat di dalam kurikulum pengajian Islam, pensyarah yang terlibat dan bentuk penulisan ilmiah yang dihasilkan.²¹

Justeru, di antara persoalan utama yang timbul di dalam kajian ini ialah adakah pengajian syariah yang ditawarkan di Institusi Pengajian Tinggi Awam (IPTA) dan Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) bersifat menyeluruh dan berkeupayaan untuk melahirkan graduan muslim yang benar-benar memahami tuntutan dan ajaran Islam di samping mampu untuk menterjemahkan segala ajarannya dalam bentuk praktikal. Selain daripada itu, metodologi pengajian yang diaplikasikan dan pemahaman para pelajar juga turut menjadi fokus kajian. Penulis berkeyakinan bahawa metodologi pengajian yang sempurna akan dapat melahirkan umat terbaik dengan beroleh *hasanah* di dunia dan *hasanah* di akhirat.

1.3 MASALAH KAJIAN

Hasrat kerajaan untuk menjadikan Malaysia sebagai model kepada negara-negara Islam lain telah menyebabkan pihak kerajaan melakukan beberapa reformasi terhadap sistem pengajian Islam itu sendiri baik dari segi kurikulum mahupun pendekatan yang digunakan.²² Hasilnya banyak institusi-institusi pengajian tinggi yang

²⁰ Lihat Rahimin Affandi Abdul Rahim (1997), "Gerakan Tajdid di Malaysia" dalam Mahmood Zuhdi Hj. Abdul Majid (ed), *Dinamisme Pengajian Syariah*. Kuala Lumpur: Berita Publishing Sdn. Bhd., h. 102.

²¹ Ibid.

²² Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), *op.cit.*, h. 10.

menawarkan program-program pengajian syariah telah ditubuhkan seperti UKM, UM, UIAM, KUIM dan sebagainya.

Namun demikian, kurikulum pengajian syariah yang ditawarkan di institusi-institusi pengajian tinggi di negara ini kebanyakannya masih lagi bersifat '*dualisme*' dan hanya tertumpu kepada aspek penyampaian ilmu semata-mata dan kurang penekanan diberikan kepada pembinaan potensi insan untuk mengaplikasikannya.²³ Hasilnya graduan-graduan yang dilahirkan tidak mampu untuk menangani permasalahan semasa yang melanda umat Islam.²⁴ Menurut Dr. Wan Salim Wan Mohd. Nor, perubahan dari segi kurikulum dan silibus pengajian syariah di pusat-pusat pengajian tinggi perlulah diubahsuai dari segi kandungan, pendekatan dan orientasinya bertujuan untuk melahirkan graduan yang mampu menghadapi cabaran alaf baru.²⁵ Pengajian syariah yang diaplikasikan perlulah bersifat semasa dan tidak boleh hanya tertumpu kepada melahirkan golongan yang mahir dalam bidang ibadat semata-mata.

Hasil daripada kesedaran yang timbul untuk memperbaiki status dan keadaan umat Islam, UIAM telah ditubuhkan dengan tujuan untuk menyepadukan Pengajian Teras Agama dengan Pengajian Kemanusiaan, Sains dan Teknologi.²⁶ Ini telah menjadi pendorong kepada penulis untuk mengkaji metodologi pengajian yang

²³ Kaseh Abu Bakar *et al.* (2001), "Paradigma Pendidikan Islam IPT di Malaysia: Ulasan dan Saranan" (Kertas Kerja Seminar Islam Di Pusat-Pusat Pengajian Tinggi Asean ke-3 di Kolej Islam Melaka, 5-7 November 2001), h. 5-10.

²⁴ Wan Salim Wan Mohd Nor (1990), "Pendidikan Islam di Pusat-Pusat Pengajian Tinggi: Masalah dan Penyelesaiannya" *Jurnal Pendidikan Islam*, Jil. 3, Bil. 2, Ogos 1990, h. 8.

²⁵ *Ibid.*, h. 13-14, 19.

²⁶ Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), *op.cit.*, h. 6.

digunakan dan sejauh manakah keberkesanannya dalam melahirkan golongan muslim yang mampu menghadapi segala persoalan semasa agar dapat dimanfaatkan bersama demi kepentingan dunia dan umat Islam.

1.4 OBJEKTIF KAJIAN

Antara objektif kajian ini ialah untuk :

- 1- Mengkaji dan meneliti metode pengajian syariah yang dipelajari di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, Kulliyyah Ilmu Wahyu dan Sains Kemanusiaan (KIRKHS) UIAM.
- 2- Melihat sejauh manakah keberkesanan metode pengajian syariah sedia ada diaplikasikan.
- 3- Mengenal pasti permasalahan yang sering dihadapi oleh tenaga pengajar dan pelajar dalam menghadapi situasi pengajaran dan pembelajaran.

1.5 KEPENTINGAN KAJIAN

- 1- Dapat mengetahui dengan jelas tentang kaedah dan bentuk metodologi pengajian syariah di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM.
- 2- Dapat menilai sejauh manakah keberkesanan metodologi pengajian syariah yang dipraktikkan di jabatan ini di dalam usaha melahirkan graduan muslim yang benar-benar memahami segala tuntutan Islam sebagai *al-Dīn*.
- 3- Dapat menilai sama ada kurikulum yang digunakan menepati kehendak dan suasana semasa atau tidak.

- 4- Dapat menangkis tuduhan-tuduhan negatif daripada pihak-pihak tertentu yang mengatakan sukatan pelajaran pengajian syariah adalah bersifat *out of date*.
- 5- Dapat memberi maklumat dan memperbaiki beberapa kelemahan serta kekurangan yang dapat dikenal pasti semasa kajian dijalankan dengan tujuan untuk memperkemaskan lagi sistem yang ada.
- 6- Dapat menjadi pendorong kepada Institusi Pengajian Tinggi Islam yang lain agar berusaha untuk meningkatkan lagi kualiti pengajian syariah di institusi-institusi mereka demi kepentingan umat Islam.

1.6 SKOP KAJIAN

Kajian ini tidak mengkaji tentang metodologi pengajian syariah di UIAM secara keseluruhannya, tetapi pemfokusan dibuat kepada Pengajian Syariah yang ditawarkan di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, iaitu salah sebuah jabatan yang terdapat di bawah KIRKHS UIAM. Dalam erti kata lain, penulis tidak akan membincangkan tentang metodologi pengajian yang terdapat di jabatan-jabatan lain yang terdapat di bawah KIRKHS seperti Jabatan Usuluddin dan Perbandingan Agama dan Jabatan al-Qur'ān dan al-Sunnah. Pemilihan lokasi kajian ini dibuat adalah kerana berdasarkan skop perbincangan pengajian syariah itu sendiri yang memberi penekanan terhadap kesemua aspek kehidupan manusia. Perkara yang menjadi fokus utama dalam kajian ini ialah metodologi Pengajian Syariah yang diaplikasikan di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM yang merangkumi perkara-perkara berikut:

- i. Objektif pengajian
- ii. Tenaga pengajar

- iii. Struktur kurikulum pelajar Ijazah Sarjana Muda Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh .
- iv. Sukatan pelajaran serta rujukan utama yang digunakan.
- v. Kaedah pengajaran
- vi. Ko-kurikulum
- vii. Keberkesanan sistem pengajaran dan pembelajaran program pengajian syariah yang ditawarkan terhadap para pelajar di jabatan ini.

1.7 TINJAUAN KAJIAN BERKAITAN

Dalam usaha untuk melaksanakan kajian ini, penulis telah membuat tinjauan terhadap kajian-kajian yang telah dijalankan sebelum ini bagi memudahkan penulis mendapat gambaran umum terhadap perkara yang ingin dikaji. Berikut adalah merupakan beberapa kajian terdahulu yang telah dihasilkan:

- 1- Wan Rohana Bt. Wan Taib membincangkan tentang pengajian syariah di Kolej Ugama Sultan Zainal Abidin, Gong Badak, Kuala Terengganu, Terengganu. Perbincangan tertumpu kepada struktur kurikulum serta pelaksanaan program pengajian syariah di KUSZA.²⁷
- 2- Jakfar Bin Soraji membahaskan tentang Kursus Diploma Undang-Undang dan Pentadbiran Kehakiman Islam di UIAM yang merangkumi struktur kursus

²⁷ Wan Rohana Bt. Wan Taib (1990), "Pengajian Syariah Satu Kajian di Kolej Ugama Sultan Zainal Abidin, Gong Badak, Kuala Terengganu, Terengganu" (Kertas Projek, Fakulti Syariah, Akademi Islam, Universiti Malaya)

Diploma Undang-Undang Pentadbiran Kehakiman Islam serta skop mata pelajaran yang ditawarkan.²⁸

- 3- Shamilah Bt. Haris yang memperkatakan tentang Pengajian Syariah di S.M.K.A. (P) al-Mashoor. Perbincangan merangkumi tentang kaedah pengajaran dan pembelajaran secara teori dan praktikal serta analisis pencapaian pelajar dalam bidang ini.²⁹
- 4- Nai'imah Bt. Daud membincangkan tentang Pendidikan Islam secara umum serta kaedah pengajaran yang diaplikasikan oleh guru-guru dalam proses pengajaran mata pelajaran syariah di Maahad Muhammadi (P) Kota Bharu, Kelantan Darul Naim.³⁰
- 5- Bashirah Bt. Mat Kasim @ Mohd. Kasim yang memperkatakan tentang program Diploma Pengajian Syariah dan Undang-Undang di Kolej Agama Sultan Zainal Abidin (KUSZA). Perbincangan menyentuh perkara-perkara seperti struktur pengajian yang ditawarkan, sistem penilaian pelajar dan sebagainya.³¹

²⁸ Jakfar Bin Soraji (1993), "Kursus Diploma Undang-Undang dan Pentadbiran Kehakiman Islam: Satu Kajian di UIA" (Kertas Projek, Fakulti Syariah, Akademi Islam, Universiti Malaya)

²⁹ Shamilah Bt. Haris (1994), "Pengajian Syariah di S.M.K.A. (P) al-Mashoor: Analisa dari Sudut Sukatan Pelajaran, Pengajaran dan Pencapaian Pelajar" (Kertas Projek, Fakulti Syariah, Akademi Islam, Universiti Malaya)

³⁰ Nai'imah Bt. Daud (1994), "Pengajian Syariah: Kajian Sukatan dan Kaedah Mengajar di Maahad Muhammadi (P) Kota Bharu, Kelantan Darul Naim" (Kertas Projek, Fakulti Syariah, Akademi Islam, Universiti Malaya)

³¹ Bashirah Bt. Mat Kasim @ Mohd. Kasim (1995), "Kolej Agama Sultan Zainal Abidin (KUSZA): Satu Kajian Di Dalam Pengajian Syariah dan Undang-Undang" (Kertas Projek, Fakulti Syariah, Akademi Islam, Universiti Malaya)

- 6- Suraya Bt. Mohd. Zin yang membincangkan tentang Metodologi Pengajian Syariah di Kolej UNITI dari segi kurikulum dan ko-kurikulum yang dilaksanakan di kolej tersebut.³²
- 7- Norizam Bt. Shaari yang memperkatakan tentang Pengajian Tamadun Islam di L & G Twintech Institute of Technology. Fokus perbincangan diberikan kepada Kursus Pengajian Tamadun Islam di L & G Institute yang merangkumi sukatan dan mata pelajaran yang ditawarkan serta masalah yang dihadapi dalam proses pengajaran dan pembelajaran.³³
- 8- Ghazali Darusalam di dalam bukunya yang bertajuk *Pedagogi Pendidikan Islam* pula membicarakan tentang Pendidikan Islam secara umum dari segi dasar dan matlamat, bidang-bidang pendidikan Islam dan metodologi pengajaran Pendidikan Islam yang berkesan. Perkembangan Pendidikan Islam di Malaysia juga turut diperbincangkan.³⁴
- 9- Ahmad Mohd. Salleh di dalam bukunya yang bertajuk *Pendidikan Islam: Falsafah, Pedagogi dan Metodologi* yang juga turut membahaskan tentang pendidikan Islam secara umum dari segi falsafah, ruang lingkup, objektif dan strategi pengajaran dan pembelajaran pendidikan Islam yang berkesan. Turut dibincangkan ialah kaedah dan teknik pengajaran yang diaplikasikan oleh Rasulullah S.A.W dan tokoh-tokoh pendidikan Islam.³⁵

³² Suraya Bt. Mohd. Zin (2003), "Metodologi Pengajian Syariah di Kolej UNITI" (Disertasi Sarjana, Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, Bahagian Pengajian Syariah, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya)

³³ Norizam Bt. Shaari (2002), "Pengajian Tamadun Islam di L & G Twintech Institute of Technology" (Kertas Projek, Fakulti Syariah, Akademi Islam, Universiti Malaya)

³⁴ Ghazali Darusalam (2001), *op.cit.*

³⁵ Ahmad Mohd. Salleh (1997), *Pendidikan Islam: Falsafah, Pedagogi dan Metodologi*. Shah Alam: Penerbit Fajar Bakti Sdn. Bhd.

- 10- Zawawi Hj. Ahmad di dalam bukunya *Strategi Pengajaran Pendidikan Islam KBSM* yang memberi penekanan perbincangan kepada konsep pengajaran dan pembelajaran, kepentingan alat bantu mengajar, tanggungjawab pendidik, sukatan pelajaran dan pengurusan pelajaran.³⁶
- 11- Dr. Zainudin Jaafar pula mengulas tentang matlamat penubuhan Institusi Pengajian Tinggi Islam serta peranannya.³⁷
- 12- Dr. Abdul Munir Yaacob pula membicarakan tentang Pengajian Islam di Institusi Pengajian Tinggi Awam dan Swasta. Fokus perbincangan beliau tertumpu kepada Pengajian Tamadun Islam dan Tamadun Asia di IPTA dan IPTS dari segi pelaksanaan dan objektif.³⁸
- 13- Muhammad Nur Manuty yang memperkatakan tentang Kulliyyah Ilmu Pengetahuan Wahyu Islam Dan Sains Kemanusiaan Universiti Islam Antarabangsa Malaysia dari segi sejarah, objektif, implikasi dan cabaran.³⁹
- 14- Prof. Madya Dr. Wan Salim Wan Mohd Nor pula menyentuh tentang masalah-masalah pendidikan Islam di Pusat-Pusat Pengajian Tinggi dan penyelesaiannya.⁴⁰

³⁶ Zawawi Hj. Ahmad (1992), *Strategi Pengajaran Pendidikan Islam KBSM*. Kuala Lumpur: Percetakan Anda Sdn. Bhd.

³⁷ Zainudin Jaafar (2003), "Matlamat dan Peranan Penubuhan Institusi Pengajian Tinggi Islam", *op.cit.*

³⁸ Abdul Munir Yaacob (2003), "Pengajian Islam di Institusi Pengajian Tinggi Awam dan Swasta" dalam Suzalie Mohamad, *Memahami Isu-Isu Pendidikan Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia.

³⁹ Muhammad Nur Manuty (1993), "Kulliyah Ilmu Pengetahuan Wahyu Islam Dan Sains Kemanusiaan Universiti Islam Antarabangsa: Satu Analisa", dalam Ismail Ab. Rahman (et al), *Isu-isu Pendidikan Islam di Malaysia: Cabaran dan Harapan*. Kuala Terengganu: Percetakan Yayasan Islam Terengganu.

⁴⁰ Wan Salim Wan Mohd Nor (1990), *op.cit.*

- 15- Prof. Madya Dr. Abdullah Alwi Hassan pula menekankan tentang kepentingan penyelidikan bagi memantapkan pengajian syariah. Antara topik-topik yang disentuh ialah sejarah penyelidikan pengajian syariah, penyelidikan dan pentadbiran undang-undang Islam, sejarah pembaharuan pemikiran perundangan Islam dan lain-lain lagi.⁴¹
- 16- Dr. Zainudin Jaafar pula memberi penekanan terhadap aspek kaedah pengajian syariah di IPT Malaysia terutamanya dalam konteks keperluan semasa. Penumpuan diberikan kepada pengajian undang-undang Islam dari segi kepentingan kajian perbandingan, keperluan kepada pengubahsuaian kaedah sedia ada, keperluan kepada inovasi, dan objektif pengajian.⁴²
- 17- Perkembangan Pengajian Syariah di IPTA dan IPTS pula dibincangkan oleh Ahmad Sunawari Long. Beliau turut mengutarakan beberapa langkah jangka panjang ke arah memantapkan lagi pengajian syariah di Malaysia seperti pengantarabangsaan produk, pembangunan penyelidikan, ilmu dan aplikasi informasi dan komunikasi maklumat, dan penubuhan universiti pengajian Islam.⁴³
- 18- Cabaran yang dihadapi oleh pengajian Islam dalam era globalisasi dibincangkan oleh Prof. Madya Dr. Syed Muhammad Dawilah al-Edrus.⁴⁴
- 19- Prof. Madya Dr. Mohamed Yusoff Hussain pula membincangkan tentang sejarah perkembangan pengajian syariah di Malaysia. Perubahan yang berlaku

⁴¹ Abdullah Alwi Hassan (1995), "Penyelidikan Sebagai Asas Kemantapan Pengajian Syariah" (Kertas Kerja Seminar Pengajian Syariah di Kompleks Perdanasiswa di Universiti Malaya, 13-14 Jun 1995)

⁴² Zainudin Jaffar (2000), *Spektrum Pemikiran Islam*, *op.cit.*

⁴³ Ahmad Sunawari Long *et al.* (2001), *op.cit.*

⁴⁴ Syed Muhammad Dawilah al-Edrus (2001), "Kurikulum Pengajian Islam dan Cabaran Perkembangan Globalisasi" (Kertas Kerja Seminar Islam Di Pusat-Pusat Pengajian Tinggi Asean ke-3 di Kolej Islam Melaka, 5-7 November 2001)

kepada sistem pengajian Islam di Malaysia pada era 70-an juga turut dibincangkan. Perbincangan ringkas juga turut diberikan kepada IPTA yang menawarkan program pengajian Islam.⁴⁵

- 20- Dr. Rahimin Affandi Abdul Rahim pula mengutarakan konsep Fiqh Malaysia sebagai asas kepada pembaharuan pengajian syariah.⁴⁶
- 21- Kelemahan-kelemahan program Pendidikan Islam di IPT dibentangkan oleh Kaseh Abu Bakar.⁴⁷
- 22- Prof. Madya Dr. Mahmood Zuhdi pula menjelaskan tentang pengajian syariah itu sendiri dari segi latar belakang, objektif, asas-asas, ruang lingkup dan pendekatan.⁴⁸

Kesimpulannya, setelah membuat tinjauan terhadap kajian-kajian terdahulu sama ada dalam bentuk buku-buku, kertas-kertas kerja persidangan dan latihan ilmiah, penulis mendapati banyak kajian telah dilakukan mengenai metodologi pengajian syariah itu sendiri sama ada di peringkat sekolah mahupun di peringkat IPT. Walaupun begitu, penulis mendapati kurang kajian dilakukan ke atas KIRKHS dan masih belum ada kajian yang dilakukan secara khusus ke atas Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh KIRKHS, UIAM dari segi metodologi pengajian syariah yang diaplikasikan. Justeru, kajian ini dilakukan dengan tujuan untuk melihat metodologi

⁴⁵ Mohamed Yusoff Hussain (2001), "Pengajian Tinggi Islam di Institusi Pengajian Tinggi di Malaysia" (Kertas Kerja Seminar Islam Di Pusat-Pusat Pengajian Tinggi Asean ke-3 di Kolej Islam Melaka, 5-7 November 2001)

⁴⁶ Rahimin Affandi Abdul Rahim (2001), "Pengajian Islam Di Universiti Malaya: Usaha Memperkasakannya Dalam Era Globalisasi" (Kertas Kerja Seminar Islam Di Pusat-Pusat Pengajian Tinggi Asean ke-3 di Kolej Islam Melaka, 5-7 November 2001)

⁴⁷ Kaseh Abu Bakar *et al.* (2001), *op.cit.*

⁴⁸ Mahmood Zuhdi Hj. Ab Majid (1995), "Pengajian Syariah: Satu Pentakrifan" (Kertas Kerja Seminar Pengajian Syariah di Kompleks Perdanasiswa di Universiti Malaya, 13-14 Jun 1995)

pengajian syariah yang diaplikasikan di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM.

1.8 METODOLOGI PENYELIDIKAN

Penyelidikan adalah merupakan suatu kegiatan pengumpulan, pengolahan, pengajian dan analisis data secara sistematik dan logik untuk memecahkan sesuatu persoalan atau menguji sesuatu hipotesis. Ia juga boleh ditakrifkan sebagai cara teratur untuk memperoleh pengetahuan baru.⁴⁹ Dalam erti kata lain, penyelidikan adalah merupakan satu aktiviti yang berhubung dengan usaha memperoleh dan menganalisis maklumat untuk mengenal pasti dan menyelesaikan sesuatu masalah.

Di dalam menjalankan kajian bagi menyempurnakan disertasi ini, penulis akan menggunakan beberapa metode atau cara untuk mengumpulkan data-data yang diperlukan. Metode yang digunakan oleh penulis dibahagikan kepada dua kategori:

1. Metode Pengumpulan Data.
2. Metode Penganalisaan Data.

1.8.1 Metode Pengumpulan Data

Data adalah merupakan maklumat yang diketahui atau yang telah dikumpulkan tentang sesuatu dan dapat dijadikan asas untuk membuat sesuatu kajian.⁵⁰ Dalam

⁴⁹ Mohd. Majid Konting (2000), *Kaedah Penyelidikan Pendidikan*. Selangor: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 1.

⁵⁰ Hjh Noresah Bt. Baharom *et al.* (1998), *Kamus Dewan*, c. 3. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka, h. 256.

mengumpulkan data-data yang berkaitan dengan subjek penyelidikan, penulis telah memilih dua kaedah pengumpulan data bagi memudahkan proses ini. Kaedah pertama ialah melalui penyelidikan perpustakaan dan kaedah kedua ialah melalui kaedah penyelidikan lapangan.

A: Kaedah Penyelidikan Perpustakaan.

Penulis menggunakan metode ini untuk mengumpulkan data-data yang berkaitan dengan teori pengajian syariah dan metodologinya. Pemilihan dan pengambilan data yang dibuat adalah merangkumi bahan-bahan primer dan sekunder. Antara bahan-bahan yang digunakan ialah:

- 1- Kitab-kitab Arab klasik yang ditulis oleh fuqahā' terdahulu yang banyak menyentuh tentang Syariah itu sendiri.
- 2- Kitab-kitab yang dihasilkan oleh fuqahā' moden yang berkaitan dengan pengajian syariah.
- 3- Hasil penulisan fuqahā' moden sama ada dalam bentuk buku, jurnal, kajian kes dan seminar.
- 4- Latihan ilmiah berkaitan dengan pengajian syariah yang telah dihasilkan dalam pelbagai skop dan perbincangan.
- 5- Keratan-keratan akhbar yang menyentuh secara langsung tentang pengajian syariah di Malaysia.

- 6- Fail, pamphlet, carta-carta, jadual-jadual, risalah dan helaian-helaian maklumat ringkas yang diperoleh dari Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS, Jabatan Rekod dan Kemasukan, dan Jabatan Hal-Ehwal Pelajar UIAM.
- 7- Laman web yang berkaitan dengan institusi yang dikaji.

B: Kaedah Penyelidikan Lapangan

Kaedah penyelidikan lapangan adalah merupakan kaedah utama yang telah digunakan oleh penulis di dalam kajian ini. Antara metode yang digunakan dalam penyelidikan ini adalah seperti berikut:

i) Metode Wawancara dan Temu bual.

Penulis telah menggunakan metode ini bagi mendapatkan maklumat terkini, sulit dan tidak dicetak mengenai institusi kajian. Dua metode wawancara telah digunakan oleh penulis iaitu secara formal dan tidak formal. Metode ini juga dijalankan seiring dengan metode observasi untuk mendapatkan maklumat dan gambaran yang lebih jelas dan terperinci tentang sesuatu data yang diperoleh. Dalam metode wawancara, penulis telah pun mengambil beberapa langkah perlu bagi memastikan ianya dapat berjalan dengan lancar.

- 1- Penulis terlebih dahulu telah berjumpa dengan Ketua Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh iaitu Dr. Muhammad Amanullah di pejabat beliau pada 15 Mac 2004 untuk mendapatkan keizinan secara lisan bagi menjalankan penyelidikan ilmiah di jabatan beliau.

- 2- Pada 20 Mac 2004, penulis telah menghantar surat memohon kebenaran secara bertulis kepada beliau dan meminta jasa baik beliau agar dapat meluangkan sedikit masa untuk diwawancara. Penulis juga telah meminta jasa baik beliau agar dapat menyediakan beberapa maklumat awal tentang latar belakang dan perjalanan jabatan dan meminta kebenaran untuk mewawancara beberapa orang tenaga pengajar di samping menjalankan soal selidik ke atas para pelajar jabatan berkenaan.
- 3- Sesi wawancara penulis dengan Ketua Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS telah berlangsung pada 28 April 2004 pukul 3.00 petang di pejabat beliau.
- 4- Selain mewawancara beliau, penulis juga turut menemu ramah dua orang tenaga pengajar di jabatan ini. Temu janji juga telah diadakan terlebih dahulu dengan kedua-dua responden. Penulis telah berjumpa dengan mereka untuk menetapkan waktu yang sesuai. Penulis juga telah mewawancara Penyelaras Kursus Pengajian Ilmu Wahyu, Pusat Matrikulasi UIAM bagi mengesahkan maklumat yang diterima oleh penulis. Temu janji juga telah diadakan terlebih dahulu dengan beliau.
- 5- Penulis juga telah mewawancara dua orang pihak pentadbir universiti bagi mendapatkan maklumat yang tidak dimiliki oleh pihak jabatan. Penulis telah menghubungi kedua-dua responden dengan telefon bagi mendapatkan persetujuan daripada keduanya. Temu janji awal juga telah dilakukan bagi membolehkan kedua-dua responden melakukan persediaan awal. Sesi wawancara telah berlangsung di pejabat responden.

- 6- Selain daripada itu, penulis juga turut mewawancara Pengerusi Persatuan Pelajar KIRKHS bagi mendapatkan gambaran yang lebih jelas tentang sejauh manakah penglibatan para pelajar Fiqh dan Usul al-Fiqh dalam kegiatan kurikulum yang diadakan. Penulis telah membuat temu janji awal dengan responden menerusi telefon pada 27 April 2004. Sesi wawancara berlangsung pada 5 Mei 2004 di Perpustakaan Utama UIAM.
- 7- Semasa sesi wawancara berlangsung, responden telah memberikan penulis pelbagai dokumen rasmi yang tidak diterbitkan untuk membantu penulis mengukuhkan maklumat yang diperoleh sebelumnya.
- 8- Penulis dalam melaksanakan proses wawancara ini telah menyediakan dengan rapi soalan-soalan utama yang perlu disoal. Namun soalan-soalan tambahan juga turut diutarakan terutama apabila penulis menerima maklumat terbaru yang memerlukan penjelasan lanjut daripada responden. Penulis juga turut bertanyakan soalan yang sama kepada responden lain bagi memastikan maklumat yang diperoleh benar-benar sahih.
- 9- Responden yang dipilih adalah merupakan orang yang arif, berpengalaman dan mempunyai tanggungjawab serta hubung kait secara langsung dengan kajian. Antara responden yang telah diwawancara oleh penulis ialah:
1. Dr. Muhammad Amanullah, Ketua Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS, UIAM.
 2. Dr. Mek Wok Mahmud, Pensyarah Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS, UIAM.

3. Dr. Mohd. Fuad Mohd. Sawari, Pensyarah Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS.
4. En. Mohd. Zarifi Mohd. Daud, Pengerusi Persatuan Pelajar Jabatan Ilmu Wahyu dan Warisan Islam UIAM.
5. Puan Haslina Bt. Din, Timbalan Pengarah Bahagian Peperiksaan, Jabatan Rekod dan Kemasukan, UIAM.
6. Ustaz Ismail Abdullah, Penolong Pengarah Pusat Aktiviti Ko-Kurikulum, Jabatan Hal Ehwal Pelajar UIAM.
7. Ustaz Mamad Yaidi Toklubok, Penyelaras Kursus, Jabatan Ilmu Wahyu dan Sains Kemanusiaan, Pusat Matrikulasi, UIAM.

ii) Kaedah Soal Selidik

Kaedah-kaedah temu bual dan soal selidik mempunyai persamaan dari segi fungsinya; iaitu menggunakan penyoalan sebagai media untuk mendapatkan data. Bezanya ialah temu bual dilakukan secara lisan manakala soal selidik dilakukan dalam bentuk penulisan. Selain daripada itu, soal selidik juga memerlukan pengenalan yang tersendiri bagi menjelaskan tujuan kajian secara umum dan juga jaminan kerahsiaan jika difikirkan perlu.⁵¹ Soal selidik yang dilakukan oleh penulis bagi melengkapkan kajian ini melibatkan seramai 80 orang pelajar tahun akhir semester 1 dan 2 dari Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM. Di antara langkah-langkah yang telah diambil oleh penulis ialah:

⁵¹ Idris Awang (2001), *Kaedah Penyelidikan: Suatu Sorotan*. Akademi Pengajian Islam Universiti Malaya: Intel Multimedia and Publication, h. 54-55.

- 1- Penulis telah membuat penelitian terhadap soalan-soalan soal selidik terdahulu dalam bidang yang berkaitan bagi mendapatkan gambaran awal tentang soalan yang bakal dibuat. Setelah itu penulis merangka soalan-soalan yang difikirkan bersesuaian dengan kajian yang dilakukan dengan mendapat bimbingan secara langsung daripada penyelia.
- 2- Pemilihan pelajar tahun akhir sebagai responden kajian adalah difikirkan sesuai memandangkan para pelajar berkenaan sudah mempunyai pengalaman yang lebih berbanding dengan pelajar-pelajar tahun 1, 2, dan 3. Penulis yakin mereka akan dapat menjawab soalan-soalan yang bakal dikemukakan nanti dengan lebih mantap.
- 3- Sebelum mengedarkan borang soal selidik ini, penulis terlebih dahulu telah meminta keizinan secara bertulis daripada Ketua Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM. Penulis juga telah meminta kebenaran dan kerjasama daripada pensyarah untuk mengedarkan borang soal selidik kepada para pelajar yang berkenaan. Para pelajar tersebut, melalui pensyarah, diminta menghantar semula borang yang sudah siap diisi dalam tempoh selewat-lewatnya empat hari dari masa ia diedarkan kepada pensyarah tersebut.
- 4- Borang soal selidik pelajar yang diedarkan mengandungi 36 soalan. 35 soalan dalam bentuk objektif dan satu soalan dalam bentuk minta cadangan. Borang soal selidik ini mengandungi soalan-soalan yang berkaitan dengan latar belakang responden, minat pelajar terhadap program yang ditawarkan, pengajaran dan pembelajaran yang merangkumi tahap kesukaran pembelajaran, struktur kurikulum dan sukatan pelajaran, tahap penguasaan bahasa di kalangan pelajar, kaedah yang digunakan dalam pembelajaran,

tahap kefahaman kaedah pembelajaran, kaedah pengajaran dan lain-lain soalan lagi yang difikirkan berkaitan. Penulis telah mendapat kerjasama yang amat baik daripada para pensyarah dan juga para pelajar yang berkenaan di dalam melaksanakan proses ini.

1.8.2 Metode Penganalisaan Data

Segala data-data dan maklumat-maklumat yang diperoleh akan dianalisis terlebih dahulu sebelum sesuatu kesimpulan dapat diambil. Kaedah penganalisaan data ini merangkumi:

A: Metode Induktif dan Deduktif

Metode Induktif adalah merupakan satu proses penghuraian data yang membawa kepada pencapaian sesuatu kesimpulan hukum daripada fakta-fakta atau maklumat-maklumat yang bersifat khusus untuk sampai kepada dalil umum.⁵² Dengan kata lain, iaitu dengan membuat kesimpulan daripada perkara yang bersifat khusus kepada yang umum. Metode deduktif pula merupakan satu cara membuat kesimpulan daripada kenyataan yang umum untuk sampai kepada kenyataan yang khusus.⁵³ Kedua-dua metode ini banyak digunakan oleh penulis di dalam menghuraikan bab ketiga dan keempat terutamanya dalam menganalisis borang soal selidik.

⁵² HjH Noresah Bt. Baharom *et al.* (1998), *op.cit.*, h.490.

⁵³ *Ibid.*, h. 282.

B: Metode Komparatif

Metode Komparatif adalah satu cara membuat kesimpulan dengan melakukan perbandingan terhadap data-data yang diperoleh.⁵⁴ Kaedah ini banyak digunakan oleh penulis dalam menganalisis data, fakta dan maklumat serta pendapat responden sama ada melalui wawancara, soal selidik atau sebarang sumber yang lain. Metode ini digunakan umpamanya di dalam membandingkan keberkesanan kaedah pengajaran yang digunakan oleh tenaga pengajar di jabatan ini terhadap tahap kefahaman dan pencapaian pelajar.

C: Metode Historis

Metode Historis adalah merupakan satu kaedah yang digunakan untuk mendapatkan maklumat tentang sesuatu peristiwa yang telah berlaku dengan menentukan adanya pendapat-pendapat yang tepat mengenai kejadian-kejadian.⁵⁵ Metode ini banyak digunakan oleh penulis terutamanya dalam fasal pertama bab yang ketiga ketika menghuraikan sejarah penubuhan UIAM, KIRKHS dan Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh itu sendiri.

D: Metode Penjadualan dan Graf

Penggunaan jadual dan graf amat berkesan dalam usaha untuk menjelaskan sesuatu data yang diperoleh dengan jelas, ringkas, berkesan, mudah difahami, menyeluruh dan menarik. Metode ini banyak digunakan oleh penulis di dalam bab yang ketiga dan keempat. Data-data yang diperoleh dipersembahkan dalam bentuk jadual dan

⁵⁴ *Ibid.*, h. 696.

⁵⁵ Mohd. Majid Konting (2000), *op.cit.*, h. 87.

graf. Penulis berpendapat metode ini akan dapat memudahkan pembaca untuk melihat kenaikan dan penurunan sesuatu data supaya perbandingan dan analisis yang lengkap akan dapat dilakukan.

1.9 SUSUNAN PENULISAN

Penulisan disertasi dibahagikan kepada lima bab. Bab-bab tersebut adalah seperti berikut:

- Bab Pertama : Pendahuluan.
- Bab Kedua : Konsep Metodologi Pengajian Syariah.
- Bab Ketiga : Pengajian Syariah di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM.
- Bab Keempat : Penilaian terhadap Metodologi Pengajian Syariah di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM; Analisis Data dan Laporan Penyelidikan.
- Bab Kelima : Rumusan, Saranan dan Penutup.

Bab Pertama: Pendahuluan.

Bab ini mengandungi pengenalan, latar belakang masalah kajian, kenyataan tentang masalah kajian, kepentingan kajian, skop dan bidang kajian, objektif kajian, metodologi penyelidikan, tinjauan kajian berkaitan dan susunan penulisan.

Bab Kedua: Konsep Metodologi Pengajian Syariah.

Bab ini mengandungi perbincangan secara khusus tentang landasan teori utama yang bakal mencorakkan keseluruhan kajian. Antara perkara yang menjadi fokus

perbincangan di dalam bab ini ialah definisi Metodologi Pengajian Syariah, asas-asas pengajian syariah, sejarah perkembangan pengajian syariah, objektif pengajian syariah, skop pengajian syariah dan ciri-ciri pengajian syariah.

Bab Ketiga: Pengajian Syariah di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM.

Penulis membahagikan bab ini kepada dua fasal. Fasal pertama bab ini akan membincangkan perkara-perkara yang berkaitan dengan UIAM dan KIRKHS itu sendiri dari segi sejarah penubuhan, objektif, visi dan misi penubuhan serta struktur organisasi. Fasal kedua pula membincangkan secara terperinci tentang metodologi pengajian syariah yang diaplikasikan di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh KIRKHS, UIAM. Perbincangan merangkumi tentang sejarah jabatan, objektif penubuhan, tenaga pengajar, kurikulum, ko-kurikulum, sukatan pelajaran, tempoh masa pengajian, rujukan utama yang digunakan, kedah pengajaran dan sistem penilaian akademik yang digunakan.

Bab Keempat: Penilaian Terhadap Metodologi Pengajian Syariah di Jabatan Fiqh dan Usul al-Fiqh, KIRKHS UIAM; Analisis Data dan Laporan Penyelidikan.

Bab keempat disertasi ini pula merupakan analisis soal selidik dan laporan penyelidikan. Bab ini juga adalah merupakan kemuncak bagi keseluruhan perbincangan kerana penulis akan menganalisis sejauh manakah keberkesanan metodologi pengajian syariah yang diaplikasikan di jabatan ini.

Bab Kelima: Rumusan, Saranan dan Penutup.

Di dalam bab ini, penulis akan membuat rumusan atas segala kajian yang telah dijalankan dengan membuat kesimpulan dan mengutarakan beberapa saranan.